

DERLEME

Sağlık Okuryazarlığı ve Yerel Yönetimlerin Çalışmaları: Bahçelievler Belediyesi Örneği

Hakan BAHADIR¹

ÖZ

Bu çalışma, sağlık okuryazarlığı kavramını ve yerel yönetimlerin sağlık okuryazarlığını geliştirmedeki rolünü Bahçelievler Belediyesi örneği üzerinden incelemektedir. Sağlık okuryazarlığı, bireylerin sağlık bilgilerine erişme, anlama, değerlendirme ve uygulama becerilerini kapsayan bir kavramdır. Türkiye'de yapılan araştırmalar, toplumun yaklaşık %65'inin sağlık okuryazarlığı düzeyinin düşük veya yetersiz olduğunu göstermektedir. Bu durum, sağlık hizmetlerinin etkin kullanımı, kronik hastalıkların yönetimi ve genel toplum sağlığı açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Yerel yönetimler, özellikle belediyeler, halka en yakın kamu yönetim birimleri olarak sağlık okuryazarlığının geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Bahçelievler Belediyesi, yaşlı destek projeleri, sağlık işleri müdürlüğü çalışmaları, evde sağlık hizmetleri, sağlıklı yaşam ve spor tesisleri ile okullarda temizlik ve sağlık çalışmaları gibi çeşitli alanlarda hizmet sunmaktadır. Belediye ayrıca eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri, dijital sağlık uygulamaları, sağlık merkezleri ve paydaş işbirlikleri yoluyla sağlık okuryazarlığını geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar, özellikle dezavantajlı gruplar için büyük önem taşımakta ve sağlık eşitsizliklerinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır. Geleceğe yönelik olarak veri toplama ve analiz çalışmaları, hedef odaklı programlar, dijital sağlık okuryazarlığını geliştirme, toplum katılımını artırma, işbirliklerini genişletme ve yapay zeka teknolojilerinden etkin yararlanmayı hedefleyen projeler ön plandadır. Sonuç olarak, yerel yönetimlerin sağlık okuryazarlığının geliştirilmesindeki rolü, toplum sağlığının iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin daha verimli kullanılması açısından kritik öneme sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Halk sağlığı; Sağlık okuryazarlığı; Yerel Yönetim

Health Literacy and Local Government Practices: The Case of Bahçelievler Municipality

Hakan BAHADIR¹

ABSTRACT

This study examines the concept of health literacy and the role of local governments in improving health literacy through the case of Bahçelievler Municipality. Health literacy encompasses individuals' skills in accessing, understanding, evaluating, and applying health information. Research conducted in Turkey indicates that approximately 65% of the population has low or inadequate health literacy levels. This situation poses a significant problem in terms of effective use of health services, management of chronic diseases, and general public health. Local governments, especially municipalities, have an important role in developing health literacy as they are the closest public administration units to the public. Bahçelievler Municipality provides services in various areas such as elderly support projects, health affairs directorate activities, home health services, healthy living and sports facilities, and cleanliness and health studies in schools. The municipality also conducts activities aimed at improving health literacy through educational and awareness-raising activities, digital health applications, health centers, and stakeholder collaborations. These efforts are particularly important for disadvantaged groups and contribute to reducing health inequalities. Future projects focus on data collection and analysis studies, target-oriented programs, improving digital health literacy, increasing community participation, expanding collaborations, and effective utilization of artificial intelligence technologies. In conclusion, the role of local governments in developing health literacy is critically important for improving public health and more efficient use of health services.

Keywords: Health literacy; Local government; Public health

¹ Bahçelievler Belediye Başkanlığı, Bahçelievler, İstanbul, Türkiye.

Sorumlu Yazar: Hakan BAHADIR

E-posta adresi: drhbahadir@gmail.com

Gönderi Tarihi: 15.05.2025

ORCID No: 0000-0002-2822-5741

Kabul Tarihi: 02.10.2025

GİRİŞ

Günümüzde sağlık hizmetlerinin karmaşıklığı, teknolojik gelişmeler ve bilgiye erişimin kolaylaşması, bireylerin kendi sağlık durumlarını yönetme ve doğru sağlık kararları verme konusundaki sorumluluklarını artırmıştır (1, 2). Bu durum, "sağlık okuryazarlığı" kavramının önemini her geçen gün daha da artırmaktadır. Sağlık okuryazarlığı, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından "bireylerin sağlığını koruma ve geliştirme amacıyla sağlıkla ilgili bilgilere erişme, anlama, değerlendirme ve uygulama konusunda bilgi, motivasyon ve yetkinliklerinin derecesi" olarak tanımlanmaktadır (3). Sağlık okuryazarlığı, kişilerin sağlıkla ilgili bilgilere ulaşma, bu bilgileri anlama ve sağlıkla ilgili kararlarında kullanabilme becerisini ifade eder (4, 5). Bu beceriler, sağlık hizmetlerinden etkin şekilde yararlanmak, hastalıklardan korunmak ve sağlığı geliştirmek için kritik öneme sahiptir (6, 7).

Türkiye'de sağlık okuryazarlığı düzeyi ne yazık ki istenen seviyelerde değildir. Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü (SGGM) tarafından yürütülen "Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi ve İlişkili Faktörleri Araştırması" sonuçlarına göre, Türkiye'de yaklaşık olarak 10

kişiden 7'sinin sağlık okuryazarlığı düzeyi düşük veya yetersiz seviyededir (8). Benzer şekilde, Durusu-Tanrıöver ve arkadaşları (2014) tarafından Sağlık-Sen için yapılan araştırmada da Türkiye'de yetişkin nüfusun yaklaşık %24,5'inin sağlık okuryazarlığı düzeyi "yetersiz", %40,1'inin ise "sorunlu" olduğu tespit edilmiştir (9). Bu durum, toplum sağlığının geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin etkin kullanımı açısından önemli bir engel oluşturmaktadır (7, 10).

Sağlık okuryazarlığının geliştirilmesinde yerel yönetimlerin, özellikle belediyelerin önemli bir rolü bulunmaktadır (11, 12). Halka en yakın kamu yönetim birimleri olan belediyeler, sundukları hizmetlerle vatandaşların günlük yaşamlarını doğrudan etkileme potansiyeline sahiptir (11, 13). 5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyelere sağlık hizmetleri sunma ve halk sağlığını koruma görevi vermektedir (14). Belediyeler, sağlık hizmetleri, eğitim, sosyal destek ve çevre sağlığı gibi alanlarda yürüttükleri çalışmalarla toplumun sağlık okuryazarlığını artırabilir ve genel sağlık düzeyini yükseltebilirler (15, 16).

Bu makalede, sağlık okuryazarlığı kavramı, önemi ve Türkiye'deki durum güncel literatür temelinde

ele alınacak, ardından yerel yönetimlerin, özellikle de Bahçelievler Belediyesi'nin sağlık okuryazarlığını geliştirmeye yönelik çalışmaları incelenecektir (17, 18).

SAĞLIK OKURYAZARLIĞI KAVRAMI VE ÖNEMİ

Sağlık Okuryazarlığı Nedir?

Sağlık okuryazarlığı, bireylerin sağlıkla ilgili bilgilere erişme, bu bilgileri anlama, değerlendirme ve günlük yaşamda kullanabilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (19, 20). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) sağlık okuryazarlığını, "bireylerin sağlıklarını korumak ve geliştirmek için ihtiyaç duydukları bilgilere erişme, anlama ve kullanma konusundaki bilişsel ve sosyal becerileri" olarak tanımlamaktadır (3). Nutbeam (1998) ise sağlık okuryazarlığını "iyi sağlık durumunu sürdürmek ve geliştirmek için bilgiye erişme, bilgiyi anlama ve kullanma yeteneği ile motivasyonu belirleyen kişisel, bilişsel ve sosyal beceriler" şeklinde tanımlamıştır (21).

Sağlık okuryazarlığı, sadece okuma ve yazma becerilerinden daha kapsamlı bir kavramdır (10, 22). Aynı zamanda sağlık bilgilerini doğru şekilde yorumlama, sağlık hizmetleri içinde nasıl hareket

edileceğini bilme, ilaç reçetelerini anlama, sağlık formlarını doldurma, doktorlarla etkili iletişim kurma ve kendi sağlık durumunu yönetebilme gibi becerileri de içerir (5, 23).

Sağlık Okuryazarlığının Önemi

Sağlık okuryazarlığı, bireylerin sağlık durumları üzerinde doğrudan etkilidir (24, 25). Yetersiz sağlık okuryazarlığı, sağlık hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerden faydalanma konusunda önemli engeller oluşturabilir (26, 27). Araştırmalar, sağlık okuryazarlığı düzeyi düşük olan bireylerin:

- Sağlık hizmetlerini daha az kullandıklarını (7, 28)
- Koruyucu sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadıklarını (29, 30)
- Kronik hastalıkları yönetmekte zorlandıklarını (6, 31)
- Hastaneye yatma oranlarının daha yüksek olduğunu (32)
- İlaçları doğru kullanma konusunda problemler yaşadıklarını (30)
- Sağlık maliyetlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (33)

Sağlık okuryazarlığı aynı zamanda toplum sağlığı açısından da büyük öneme sahiptir (34). Abrams ve

arkadaşları (2009) düşük sağlık okuryazarlığının çocuk sağlığı sonuçlarını olumsuz etkilediğini ortaya koymuşlardır (35). Toplumun sağlık okuryazarlık düzeyi arttıkça, koruyucu sağlık hizmetlerinin kullanımı artar, hastalıkların erken teşhisi sağlanır, sağlık hizmetlerine erişim kolaylaşır ve sağlık kaynaklarının daha etkin kullanımı mümkün olur (5, 36).

Sağlık Okuryazarlığı Türleri

Sağlık okuryazarlığı literatürde genel olarak üç temel kategoride incelenebilir (1, 24):

1. Fonksiyonel Sağlık Okuryazarlığı: Temel okuma ve yazma becerilerini içerir. İlaç prospektüslerini, sağlık formlarını, talimatları okuyabilme ve anlayabilme kabiliyetidir. Sağlık hizmetlerinden yararlanabilmek için gerekli olan temel becerileri kapsar (19).
2. İnteraktif Sağlık Okuryazarlığı: Sağlık profesyonelleriyle etkili iletişim kurabilme, sağlık bilgilerini farklı kaynaklardan arayabilme ve kullanabilme becerisidir. Bu düzey, fonksiyonel düzeyden daha ileridir ve aktif katılımı içerir (1, 4).

3. Eleştirel Sağlık Okuryazarlığı: Sağlık bilgilerini analiz edebilme, değerlendirebilme ve bu bilgilere dayalı olarak bilinçli kararlar alabilme yeteneğidir. Medyadaki sağlık bilgilerini eleştirel bir gözle değerlendirebilme ve güvenilir bilgiyi ayırt edebilme becerisini içerir (5, 24).

Günümüzde ayrıca "dijital sağlık okuryazarlığı" kavramı da önem kazanmıştır (37). Bu, internet ve dijital teknolojiler aracılığıyla sağlık bilgilerine erişme, bu bilgileri değerlendirme ve kullanma yeteneğini ifade eder. Özellikle COVID-19 pandemisi sonrasında dijital sağlık okuryazarlığının önemi daha da artmıştır (36).

TÜRKİYE'DE SAĞLIK OKURYAZARLIĞI DURUMU

Türkiye'de sağlık okuryazarlığı düzeyini belirlemeye yönelik çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların en kapsamlılarından biri, Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü tarafından yapılan "Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi ve İlişkili Faktörleri Araştırması"dır (8). Bu araştırma, ülke genelinde 6.228 hane üzerinde yapılmış ve toplumun sağlık okuryazarlık düzeyini

değerlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de yetişkin nüfusun yaklaşık %24,5'inin sağlık okuryazarlığı düzeyi "yetersiz", %40,1'inin ise "sorunlu" olarak tespit edilmiştir (9). Bu da toplumun yaklaşık %65'inin, yani 10 kişiden 7'sinin sağlık okuryazarlığı düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu oran, Avrupa ülkelerinde yapılan benzer çalışmalarda elde edilen oranlara göre oldukça yüksektir (38). Türkiye'de sağlık okuryazarlığı konusunda yapılan bir diğer önemli araştırma da Sağlık-Sen tarafından yürütülen "Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Araştırması"dır (9). Bu araştırma sonuçları da benzer şekilde, toplumun büyük bir kesiminin sağlık okuryazarlığı düzeyinin yetersiz olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda, bu araştırma Avrupa Sağlık Okuryazarlığı Araştırması (European Health Literacy Survey, HLS-EU) metodolojisi kullanılarak yapılmış olması nedeniyle, Türkiye'nin Avrupa ülkeleriyle karşılaştırılabilmesine olanak sağlamıştır (38).

Araştırmalar sağlık okuryazarlığı düzeyinin demografik özelliklere, sosyoekonomik koşullara ve sağlıkla ilgili faktörlere göre farklılık gösterdiğini de ortaya koymaktadır (9). Örneğin;

eğitim düzeyi yükseldikçe sağlık okuryazarlığı düzeyi de artmaktadır (28, 32). Cinsiyet açısından farklılık olup olmadığı incelenen çalışmaların bir kısmında kadınların sağlık okuryazarlığı düzeyi erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur (28). Yaş bakımından ise yaşlı bireylerde sağlık okuryazarlığı düzeyinin daha düşük olduğu gözlenmiştir (12, 34). Kronik hastalık varlığı, sağlık okuryazarlığı ile çift yönlü bir ilişki içindedir. Düşük sağlık okuryazarlığı kronik hastalık riskini artırırken, kronik hastalık varlığı da sağlık okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Güner ve arkadaşları tarafından yürütülen araştırmada kronik hastalığı olanların sağlık okuryazarlığı düzeyi daha düşük bulunmuştur (30).

Kültürel bağlam da sağlık okuryazarlığının önemli belirleyicilerinden biridir. Farklı toplumlarda yapılan araştırmalar, sağlık okuryazarlığının yalnızca bireysel özelliklerden değil, aynı zamanda toplumsal değerler, sağlık sistemine duyulan güven, sağlık hizmetlerine erişim ve iletişim biçimlerinden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Örneğin, İngiltere'de ulusal bir örnekleme yürütülen araştırma, kadınların sağlık okuryazarlık

düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu göstermiştir (27). Buna karşın Çin’de yaşlı bireylerle yapılan bir çalışmada erkeklerin sağlık okuryazarlığının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (29). Bu bulgular, sağlık okuryazarlığının kültürler arası farklılıklar gösterdiğini ve sosyoekonomik bağlamla yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Sağlık Bakanlığı tarafından sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi amacıyla çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar, toplumun sağlık bilincinin artırılması, sağlık bilgilerine erişimin kolaylaştırılması ve sağlık hizmetlerinin daha etkin kullanımının sağlanması gibi hedefleri içermektedir (8). Sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi, Türkiye’de toplum sağlığının iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin daha verimli kullanılması açısından önemli bir strateji olarak görülmektedir. Ancak sağlık okuryazarlığının güçlendirilmesi yalnızca merkezi yönetimin sorumluluğunda değildir; yerel yönetimler de bu süreçte stratejik roller üstlenmekte ve toplum temelli uygulamalar aracılığıyla önemli katkılar sunmaktadır. İzleyen bölümde, yerel yönetimlerin

sağlık okuryazarlığının geliştirilmesindeki rol ve sorumlulukları ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

YEREL YÖNETİMLER VE SAĞLIK OKURYAZARLIĞI

Yerel Yönetimlerin Sağlık Hizmetlerindeki Rolü

Yerel yönetimler, özellikle belediyeler, halkın günlük yaşamına doğrudan dokunan hizmetler sunması nedeniyle sağlık hizmetlerinde ve sağlık okuryazarlığının geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Belediyeler çevre sağlığından temizliğe, insan sağlığından hayvan sağlığına, bitki sağlığı ve gıda sağlığına kadar birçok alanda sağlık hizmeti sunmaktadır (11, 13). Belediyelerin sağlık alanındaki görev ve sorumlulukları şu şekilde sıralanabilir:

1. Çevre Sağlığı Hizmetleri: Su ve kanalizasyon hizmetleri, çöp toplama ve bertaraf etme, hava kirliliğinin önlenmesi gibi çevre sağlığı hizmetleri belediyelerin temel görevleri arasındadır (11, 14).
2. Koruyucu Sağlık Hizmetleri: Aşılama kampanyaları, sağlık taramaları, sağlık eğitimleri gibi koruyucu sağlık hizmetleri

belediyelerin sunabileceği hizmetler arasındadır (13).

3. Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri: Belediyeler, poliklinikler, dispanserler, sağlık merkezleri ve hastaneler gibi tedavi edici sağlık hizmetleri sunan tesisleri açabilir ve işletebilirler (11, 14).
4. Sosyal Destek Hizmetleri: Dezavantajlı gruplar (yaşlılar, engelliler, düşük gelirli vatandaşlar) için sağlık ve bakım hizmetleri, evde bakım hizmetleri gibi sosyal destek hizmetleri de belediyelerin görevleri arasındadır (13).

Yerel Yönetimlerin Sağlık Okuryazarlığını Geliştirmedeki Rolü

Belediyeler, sahip oldukları imkanlar ve halkla doğrudan temas kurma avantajlarıyla sağlık okuryazarlığını geliştirmede önemli bir konumdadır (11, 18). Belediyeler bu konuda şu alanlarda çalışmalar yürütebilir:

1. Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri: Sağlık konularında seminerler, bilgilendirme toplantıları ve eğitimler düzenleyerek vatandaşların sağlık bilincini artırabilirler (5, 13).

2. Sağlık Taramaları ve Erken Teşhis Kampanyaları: Düzenli sağlık taramaları organize ederek ve hastalıkların erken teşhisini teşvik ederek toplum sağlığını koruyabilirler (9, 11).
3. Sağlık Materyalleri Hazırlama ve Dağıtma: Anlaşılır, açık ve doğru sağlık bilgileri içeren broşürler, kitapçıklar ve diğer materyalleri hazırlayıp dağıtarak bilgi düzeyini artırabilirler (13, 16).
4. Dijital Platformlar ve Teknoloji Kullanımı: Web siteleri, mobil uygulamalar ve sosyal medya gibi dijital platformlar aracılığıyla geniş kitlelere ulaşarak sağlık bilgilerini paylaşabilirler (37).
5. Sağlık Hizmetlerine Erişimi Kolaylaştırma: Gezici sağlık hizmetleri, evde bakım hizmetleri ve sağlık merkezleri aracılığıyla sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırabilirler (7, 11).
6. İşbirlikleri ve Koordinasyon: Sağlık kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve diğer paydaşlarla işbirliği yaparak daha kapsamlı ve etkili sağlık okuryazarlığı programları geliştirebilirler (13, 18).

Bahçelievler Belediyesi'nin Sağlık Alanındaki Çalışmaları

Bahçelievler Belediyesi, İstanbul'un önemli ilçelerinden biri olarak sağlık alanında çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Belediye başkanının bir hekim olarak sağlık sektöründen gelmiş olması, belediyenin sağlık alanındaki çalışmalarına ayrı bir boyut katmaktadır. Bu durum, sağlık hizmetlerinin planlanmasından uygulanmasına kadar tüm süreçlerde bilimsel temellerin ön planda tutulmasını sağlamaktadır. Bahçelievler Belediyesi'nin sağlık alanındaki çalışmaları, ilçe sakinlerinin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırma ve sağlık bilincini artırma amacı taşımaktadır (17).

Belediye, yaşam boyu sağlık yaklaşımını benimseyen bütünlük bir hizmet modeli geliştirmiştir. Mevcut hizmet portföyü kapsamında farklı yaş gruplarına yönelik çeşitlendirilmiş sağlık hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetler arasında yaşlı bireylere yönelik evde sağlık hizmetleri ve sosyal destek programları, okul çağı çocuklar için hijyen ve sağlık eğitimleri, tüm yaş grupları için erişilebilir spor tesisleri ve sağlık tarama hizmetleri yer almaktadır. Belediyenin Sağlık İşleri

Müdürlüğü bünyesinde yürütülen koruyucu sağlık hizmetleri, veteriner işleri ve gıda güvenliği denetimleri gibi kapsamlı hizmetler, toplumun farklı kesimlerinin sağlık okuryazarlığını destekleyen bütünlük bir yaklaşım oluşturmaktadır (17).

Belediye tarafından evde sağlık, evde bakım, hasta ve engelli nakil hizmeti, psikolojik destek, diyetisyenlik hizmeti, yaşlı ve engelli ziyareti başlıkları altında birden fazla konu ve alanda hizmet sunulmaktadır. Tüm bu sağlık hizmetlerinin farklı birimler arasında koordineli şekilde yürütülmesi, sağlık okuryazarlığının çok boyutlu bir yaklaşımla ele alındığını göstermektedir. Bu yaklaşım, Dünya Sağlık Örgütü'nün Sağlıklı Kentler Birliği'nin "Tüm Politikalarda Sağlık" prensibiyle tam uyum göstermekte ve sağlık okuryazarlığının sadece sağlık sektörünün sorumluluğu olmadığı anlayışını desteklemektedir (39, 40).

Bahçelievler Belediyesi'ni diğer yerel yönetimlerden ayıran önemli özelliklerden biri, saha anket çalışmaları ile elde edilen detaylı demografik ve sağlık verilerinin sağlık okuryazarlığını geliştirmek için sistematik

kullanılmasıdır. Sağlık okuryazarlığı programlarının geliştirilmesinde toplum temelli katılımcı araştırma yöntemleri kullanılmakta ve mahalle düzeyinde sürekli yapılan ihtiyaç analizi çalışmaları, yerel özelliklere uygun müdahale programlarının tasarlanmasına olanak sağlamaktadır. Tamamı dijital ortamda toplanan verilerle hanehalkı düzeyinde engelli, otizm, kanser, Alzheimer, demans, çölyak gibi spesifik sağlık durumlarının tespiti mümkün olmakta, böylece bu hastalıklar hakkında vatandaşlara doğrudan bilgilendirme yapılması ve hastalık yönetimi konusunda eğitim verilmesi imkanı elde edilmektedir. Ayrıca psikolojik destek, diyetisyen desteği, aile danışma biriminde sunulan oyun ve çift terapisi hizmetleri, vatandaşların sadece sağlık hizmeti almasının ötesinde, bu hizmetlerin neden gerekli olduğunu anlamalarını ve sürdürülebilir şekilde faydalanabilmelerini sağlamaktadır. Oyun terapisi sürecinde çocuklar ve aileleri gelişimsel süreçler hakkında bilgilendirilirken, çift terapisinde katılımcılar ilişki sağlığı ve iletişim becerileri konusunda eğitim almaktadır (17).

Saha ziyaretlerinde daha detaylı incelemeye ihtiyaç duyan vatandaşlara ruh sağlığı uzmanları

tarafından krize müdahale yöntemleri uygulanmakta, ruh sağlığı konusundaki karmaşık bilgilerin uzman desteğiyle anlaşılması ve uygulanması mümkün hale gelmektedir. Öte yandan her hafta düzenlenen halk günü toplantılarında bağımlılıkla ilgili destek başvurusu olması halinde vatandaşlar YEDAM'a yönlendirilmekte, bağımlılık ve ruh sağlığı konularında halkın bilinçlenmesine, doğru bilgiye ulaşmasına ve gerektiğinde uygun hizmetlere yönlendirilmesine katkıda bulunmaktadır (17, 38).

Teknolojik altyapı yatırımları ve dijitalleşme çalışmaları, Bahçelievler Belediyesi'nin sağlık okuryazarlığını geliştirmedeki önemli araçlarından biridir. Belediye, vatandaşların hizmetlere erişimini kolaylaştırmak amacıyla geliştirdiği mobil uygulamalar aracılığıyla, sağlık hizmetleri, sağlık merkezleri ve sağlık etkinlikleri hakkında anlaşılır bilgiler sunarak, vatandaşların dijital sağlık okuryazarlığının gelişimine katkı sağlamaktadır. Online Doktor Projesi olarak halka sunulan hizmet kapsamında yedi gün, 24 saat çevrimiçi olarak tıbbi destek alınabilmektedir (38, 41).

Belediyenin işbirliği odaklı yaklaşımı da sağlık okuryazarlığının geliştirilmesinde dikkat çeken özelliklerinden biridir. Bahçelievler İlçe Sağlık Müdürlüğü, devlet hastaneleri, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerle gerçekleştirilen işbirlikleri, vatandaşların sağlık sistemi hakkındaki bilgilerini artırmakta, hangi durumda hangi kuruma başvuracaklarını öğrenmelerini sağlamak ve böylece sağlık hizmetlerine erişim konusundaki okuryazarlık becerilerini geliştirmektedir (17).

Bahçelievler Belediyesi'nin Sağlık Hizmetleri ve Projeleri

Yaşlı Destek Projeleri

Bahçelievler Belediyesi, yaşlı vatandaşların hayatını kolaylaştırmak ve yaşam kalitelerini artırmak amacıyla çeşitli projeler yürütmektedir (13, 17). Bu projeler kapsamında yaşlı bireylere yönelik sağlık hizmetleri, evde bakım desteği ve sosyal aktiviteler düzenlenmektedir. Yaşlı bireylerin sağlık bilincini artırmak ve sağlık okuryazarlık düzeylerini yükseltmek de bu projelerin hedefleri arasındadır (9, 11).

Bu projeler, özellikle hareket kısıtlılığı olan yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmakta ve sağlık durumlarının düzenli

takibini sağlamaktadır (5, 17). Projeler kapsamında verilen eğitimler, yaşlı bireylerin sağlık okuryazarlık düzeylerini artırarak, kendi sağlık durumlarını daha iyi yönetmelerine olanak tanımaktadır (24, 28).

Sağlık İşleri Müdürlüğü Çalışmaları

Bahçelievler Belediyesi Sağlık İşleri Müdürlüğü, ilçe sakinlerine çeşitli sağlık hizmetleri sunmaktadır (17). Müdürlük bünyesinde:

- Sağlık taramaları
- Koruyucu sağlık hizmetleri
- Psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetleri
- Diyetisyenlik hizmeti
- Veteriner işleri
- Gıda güvenliği denetimleri yürütülmektedir (11, 17).

Sağlık İşleri Müdürlüğü tarafından yürütülen koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında düzenli sağlık taramaları, aşılama kampanyaları ve sağlık eğitimleri düzenlenmektedir (13, 17). Bu faaliyetler, vatandaşların sağlık bilincini artırmakta ve sağlık okuryazarlık düzeylerini yükseltmektedir (5, 9).

Müdürlük ayrıca, çeşitli sağlık hizmetleri sunmaktadır (17). Bu hizmetler, özellikle dezavantajlı gruplar için ulaşılabilir fiyatlarla sunulmakta ve sağlık hizmetlerine erişimi kolaylaştırmaktadır (11).

Evde Sağlık Hizmetleri

Bahçelievler Belediyesi, hareket kısıtlılığı olan, yaşlı, engelli veya kronik hastalığı bulunan vatandaşlara evde sağlık hizmeti sunmaktadır (11, 17). Bu hizmet kapsamında temel sağlık kontrolleri yapılmakta, gerekli durumlarda hastanelere yönlendirmeler sağlanmaktadır. Ayrıca evde bakım konusunda aile bireylerine eğitimler verilerek sağlık okuryazarlık düzeylerinin artırılması hedeflenmektedir (5, 9).

Evde sağlık hizmetleri, özellikle sağlık kuruluşlarına erişimde zorluk yaşayan vatandaşlar için büyük önem taşımaktadır (7, 11). Bu hizmet sayesinde, sağlık hizmetlerine erişim kolaylaşmakta ve vatandaşların sağlık durumlarının düzenli takibi sağlanmaktadır (13, 17).

Sağlıklı Yaşam ve Spor Tesisleri

Bahçelievler Belediyesi, ilçe sakinlerine spor ve fiziksel aktivite imkanları sunmak amacıyla çeşitli

tesisler kurmuştur (13, 17). Bu tesislerde düzenli spor yapma imkanının yanı sıra, sağlıklı yaşam konusunda bilgilendirme toplantıları ve seminerler düzenlenmektedir (5, 11).

Sağlıklı yaşam ve spor tesisleri, vatandaşların fiziksel aktivite düzeylerini artırarak sağlıklı yaşam davranışlarını desteklemekte ve kronik hastalıkların önlenmesine katkı sağlamaktadır (7, 24). Ayrıca, bu tesislerde düzenlenen eğitim programları, vatandaşların sağlık okuryazarlık düzeylerini yükselterek, sağlıklı yaşam konusunda daha bilinçli kararlar almalarına yardımcı olmaktadır (9, 28).

Okullarda Temizlik ve Sağlık Çalışmaları

Bahçelievler Belediyesi, ilçedeki okullarda temizlik ve sağlık konularında çeşitli çalışmalar yürütmektedir (17). Bu çalışmalar, öğrencilerin sağlıklı bir ortamda eğitim görmelerini sağlarken, aynı zamanda hijyen ve sağlık bilincinin artırılmasına katkı sunmaktadır. Okullarda görevlendirilen temizlik personeli hijyenin sağlanmasına katkıda bulunurken tüm okullarda hizmete sunulan su arıtma sebilleri çocukların temiz suya eşit şekilde erişimini sağlamaktadır (5, 13).

Okullarda yürütülen sağlık eğitimi çalışmaları, çocuklarda erken yaşta sağlık okuryazarlığının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (25, 35). Araştırmalar, çocukluk döneminde edinilen sağlık okuryazarlığı becerilerinin yetişkinlik döneminde de etkili olduğunu göstermektedir (35, 34).

Bahçelievler Belediyesi'nin okullarda yürüttüğü temizlik ve sağlık çalışmaları, öğrencilerin ve okul personelinin sağlığını korumakta ve sağlık bilincini artırmaktadır (11, 28).

Bahçelievler Belediyesi'nin Sağlık Okuryazarlığını Geliştirmeye Yönelik Çalışmaları

Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

Bahçelievler Belediyesi, vatandaşların sağlık bilincini artırmak ve sağlık okuryazarlık düzeylerini yükseltmek amacıyla çeşitli eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri düzenlemektedir (13, 17). Bu kapsamda:

- Sağlık seminerleri
- Bilgilendirme toplantıları
- Sağlık tarama günleri
- Hastalıklardan korunma ve erken teşhis konularında bilinçlendirme etkinlikleri gerçekleştirilmektedir (9, 11).

Bu faaliyetler, özellikle dezavantajlı gruplar (yaşlılar, engelliler, düşük gelirli vatandaşlar) için büyük önem taşımakta ve sağlık eşitsizliklerinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır (7, 24). Eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri, vatandaşların sağlık bilgilerine erişimini kolaylaştırmakta ve bu bilgileri anlama, değerlendirme ve kullanma becerilerini geliştirmektedir (1, 2).

Dijital Sağlık Uygulamaları

Bahçelievler Belediyesi, dijitalleşme sürecini hızlandırmak amacıyla çeşitli mobil uygulamalar geliştirmiştir (17). Bu uygulamalar, vatandaşların belediye hizmetlerine hızlı ve kolay erişimini sağlamaktadır. Uygulamalar içerisinde sağlık hizmetleri, sağlık merkezleri ve sağlık etkinlikleri hakkında bilgiler yer almaktadır (13, 17).

Dijital uygulamalar, özellikle teknoloji kullanımına yatkın genç ve orta yaş grubu için sağlık bilgilerine erişimi kolaylaştırmakta ve dijital sağlık okuryazarlığının geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (37). Özellikle pandemi sonrası önem kazanan bu uygulamalar, vatandaşların sağlık bilgilerine uzaktan erişimini sağlayarak, sağlık hizmetlerine erişimde esneklik sunmaktadır (17).

Sağlık Merkezleri ve Hizmet Noktaları

Bahçelievler Belediyesi, ilçe genelinde çeşitli sağlık merkezleri ve hizmet noktaları kurmuştur (11, 17). Bu merkezlerde temel sağlık hizmetlerinin yanı sıra, sağlık okuryazarlığını artırmaya yönelik çalışmalar da yürütülmektedir.

Merkezlerde:

- Sağlık eğitimleri
- Danışmanlık hizmetleri
- Bilgilendirici materyaller (broşür, kitapçık vb.) sunulmaktadır (5, 17).

Sağlık merkezleri ve hizmet noktaları, vatandaşların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırarak, sağlık eşitsizliklerinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır (7, 24). Ayrıca, bu merkezlerde verilen eğitimler, vatandaşların sağlık okuryazarlık düzeylerini yükselterek, kendi sağlık durumlarını daha iyi yönetmelerine olanak tanımaktadır (1, 9).

İşbirlikleri ve Paydaş Çalışmaları

Bahçelievler Belediyesi, sağlık alanında çeşitli kurumlarla işbirlikleri gerçekleştirmektedir (17, 18). Bahçelievler İlçe Sağlık Müdürlüğü, Bahçelievler Devlet Hastanesi, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerle yapılan işbirlikleri

sayesinde daha kapsamlı ve etkili sağlık hizmetleri sunulmaktadır (11).

Bu işbirlikleri, sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi için önemli bir potansiyel sunmaktadır (2, 24). Bahçelievler Belediyesi'nin sivil toplum kuruluşları ve sağlık kurumlarıyla yaptığı işbirlikleri, özellikle dezavantajlı grupların sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmakta ve sağlık okuryazarlık düzeylerini yükseltmektedir (7, 17). Bu işbirlikleri sayesinde, kaynakların daha etkin kullanılması ve daha geniş kitlelere ulaşılması sağlanmaktadır (9, 13).

BAHÇELİEVLER BELEDİYESİ SAĞLIK OKURYAZARLIĞI ÇALIŞMALARININ ETKİLERİ VE GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER

Mevcut Çalışmaların Etkileri

Bahçelievler Belediyesi'nin sağlık alanında ve sağlık okuryazarlığını geliştirmeye yönelik çalışmaları, ilçe sakinlerinin sağlık hizmetlerine erişimini kolaylaştırmakta ve sağlık bilincini artırmaktadır (11, 17). Özellikle dezavantajlı gruplar (yaşlılar, engelliler, düşük gelirli vatandaşlar) için sunulan hizmetler, sağlık

eşitsizliklerinin azaltılmasına katkı sağlamaktadır (7, 24).

Belediyenin dijitalleşme çalışmaları ve teknolojik altyapı yatırımları, vatandaşların sağlık bilgilerine erişimini kolaylaştırmakta ve sağlık okuryazarlığının geliştirilmesine yardımcı olmaktadır (17). Dijital araçlar, özellikle genç ve orta yaş grubu için sağlık bilgilerine erişimi kolaylaştırmaktadır (37).

Gelecek İçin Planlanan Projeler

Veri Toplama ve Analiz Çalışmaları

Bahçelievler Belediyesi, ilçe sakinlerinin sağlık okuryazarlık düzeylerini belirlemeye yönelik araştırmalar yaparak ilçe sağlık profilini ortaya koymayı ve elde edilen veriler doğrultusunda, ihtiyaçlara özel programlar geliştirmeyi planlamaktadır (39).

Hedef Odaklı Programlar

Farklı yaş grupları, eğitim düzeyleri ve sosyoekonomik koşullara sahip vatandaşlar için özel programlar geliştirilmesi öngörülmektedir. Örneğin, genç nesil için dijital platformlar kullanılırken, yaşlı bireyler için daha geleneksel yöntemler tercih edilebilecektir.

Dijital Sağlık Okuryazarlığı

Günümüzde dijital platformlar aracılığıyla sağlık bilgilerine erişim oldukça yaygındır. Ancak, bu bilgilerin doğruluğunu değerlendirmek ve güvenilir kaynakları ayırt etmek önemlidir. Vatandaşların dijital sağlık okuryazarlığını geliştirmeye yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi planlanmaktadır.

Toplum Katılımını Artırma

Sağlık okuryazarlığını geliştirme çalışmalarında toplum katılımını artırmak için çeşitli teşvik mekanizmaları geliştirilebilecektir. Örneğin, sağlık eğitimlerine katılan vatandaşlara yönelik ödül programları oluşturulacak davranış değişikliğinin kalıcı hale getirilmesi mümkün olacaktır.

İşbirliklerini Genişletme

Sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi, tek bir kurumun çabalarıyla başarılacak bir hedef değildir. Bu nedenle Bahçelievler Belediyesi, mevcut işbirliklerini genişleterek daha kapsamlı ve etkili programlar geliştirmeyi hedeflemektedir.

Yapay Zekâ Teknolojilerini Etkin Kullanma

Gerek sağlık okuryazarlığının geliştirilmesinde gerekse sağlık alanda sunulacak hizmetlerde yapay zekâ teknolojilerinin kullanılması, hizmetlerin

etkinliğini ve sağlık okuryazarlığının gelişimini arttıracak adımlar arasında yer almaktadır.

SONUÇ

Sağlık okuryazarlığı, bireylerin sağlık bilgilerine erişme, bu bilgileri anlama ve kullanma kapasitesini ifade eden önemli bir kavramdır. Türkiye'de sağlık okuryazarlığı düzeyinin düşük olması, toplum sağlığının geliştirilmesi ve sağlık hizmetlerinin etkin kullanımı açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Yerel yönetimler, özellikle belediyeler, halkla doğrudan temas kurma avantajlarıyla sağlık okuryazarlığının geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Bahçelievler Belediyesi, bu alanda yürüttüğü çalışmalarla vatandaşların sağlık bilincini artırmakta ve sağlık okuryazarlık düzeylerini yükseltmeye katkı sağlamaktadır.

Belediyenin sağlık hizmetleri, eğitim faaliyetleri, dijital uygulamaları ve işbirlikleri, sağlık okuryazarlığının geliştirilmesine yönelik çabalarının bir parçasıdır. Gelecekte, veri toplama ve analiz çalışmaları, hedef odaklı programlar, dijital sağlık okuryazarlığı çalışmaları, toplum katılımını artırma, işbirliklerini genişletme ve yapay zeka teknolojilerinden yararlanma gibi

alanlara odaklanması, bu çabaların daha etkili olmasını sağlayacaktır.

Sonuç olarak, sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi, bireysel ve toplumsal sağlığın korunması ve geliştirilmesi için vazgeçilmez bir unsurdur. Bahçelievler Belediyesi ve diğer yerel yönetimlerin bu alandaki çalışmaları, Türkiye'de sağlık okuryazarlığı düzeyinin yükseltilmesine ve toplum sağlığının geliştirilmesine önemli katkılar sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Nutbeam D. Health literacy as a public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. *Health Promot Int*. 2000;15(3):259-67.
2. Sørensen K, Pelikan JM, Röthlin F, Ganahl K, Slonska Z, Doyle G, et al. Health literacy in Europe: comparative results of the European health literacy survey (HLS-EU). *Eur J Public Health*. 2015;25(6):1053-8.
3. World Health Organization. Health literacy: the solid facts. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2013.
4. Mancuso JM. Assessment and measurement of health literacy: an integrative review of the literature. *Nurs Health Sci*. 2009;11(1):77-89.
5. Tözün M, Sözen MK. Halk sağlığı bakışı ile sağlık okuryazarlığı. *Smyrna Tıp Derg*. 2015;2(1):48-54.
6. Baker DW, Wolf MS, Feinglass J, Thompson JA, Gazmararian JA, Huang J. Health literacy and mortality among elderly persons. *Arch Intern Med*. 2007;167(14):1503-9.
7. Berkman ND, Sheridan SL, Donahue KE, Halpern DJ, Crotty K. Low health literacy and health outcomes: an updated systematic review. *Ann Intern Med*. 2011;155(2):97-107.
8. Sağlık Bakanlığı Sağlık Geliştirilmesi Genel Müdürlüğü. Türkiye sağlık okuryazarlığı düzeyi ve ilişkili faktörleri araştırması. Ankara: Sağlık Bakanlığı; 2019.
9. Durusu-Tanrıöver M, Yıldırım HH, Ready FND, Çakır B, Akalın HE. Türkiye sağlık okuryazarlığı araştırması. Ankara: Sağlık-Sen Yayınları; 2014.
10. Nielsen-Bohman L, Panzer AM, Kindig DA, editors. Health literacy: a prescription to end confusion. Washington: National Academies Press; 2004.
11. Özkal Sayan İ. Belediyeler ve sağlık hizmetleri. *Mülkiye Derg*. 2007;31(257):123-34.
12. Şirin H, Deniz S, Oğuzöncül AF, Ketrez G, Ertuğrul O, Memiş D. Bir üniversite hastanesine başvuran çocukların

- ebeveynlerinin sağlık okuryazarlık düzeyi. Güncel Pediatri. 2021;19(3):401-12.
13. Toprak Z. Yerel yönetimler. Ankara: Siyasal Kitabevi; 2018.
14. Türkiye. Belediye Kanunu, 5393. Resmî Gazete, 13 Tem 2005;25874.
15. Paasche-Orlow MK, Wolf MS. The causal pathways linking health literacy to health outcomes. Am J Health Behav. 2007;31 Suppl 1:S19-26.
16. Osborne H. Health literacy from A to Z: practical ways to communicate your health message. Burlington: Jones & Bartlett Publishers; 2012.
17. Bahçelievler Belediyesi. Faaliyet raporu. İstanbul: Bahçelievler Belediyesi; 2024.
18. Türkiye Belediyeler Birliği. Belediyelerde sağlık hizmetleri: iyi uygulama örnekleri. Ankara: Türkiye Belediyeler Birliği; 2023.
19. Baker DW. The meaning and the measure of health literacy. J Gen Intern Med. 2006;21(8):878-83.
20. Sezer A, Kadioğlu H. Yetişkin sağlık okuryazarlığı ölçeğinin geliştirilmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Derg. 2014;17(3):165-70.
21. Nutbeam D. Health promotion glossary. Health Promot Int. 1998;13(4):349-64.
22. Berkman ND, Davis TC, McCormack L. Health literacy: what is it? J Health Commun. 2010;15 Suppl 2:9-19.
23. Uğraş Dikmen A, Özkan S. Göçmenler ve sağlık okuryazarlığı. In: Özkan S, editor. Sağlık okuryazarlığı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2019.
24. Kickbusch I, Pelikan JM, Apfel F, Tsouros AD. Health literacy: the solid facts. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2013.
25. DeWalt DA, Hink A. Health literacy and child health outcomes: a systematic review of the literature. Pediatrics. 2009;124 Suppl 3:S265-74.
26. Bennett IM, Chen J, Soroui JS, White S. The contribution of health literacy to disparities in self-rated health status and preventive health behaviors in older adults. Ann Fam Med. 2009;7(3):204-11.
27. Wagner C, Knight K, Steptoe A, Wardle J. Functional health literacy and health-promoting behaviour in a national sample of British adults. J Epidemiol Community Health. 2007;61(12):1086-90.
28. Değerli H, Tüfekçi N. Toplumun sağlık okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi. Avrasya Uluslararası Araştırmalar Derg. 2018;6(15):467-88.
29. Liu YB, Liu L, Li YF, Chen YL. Relationship between health literacy, health-related behaviors and health status: a survey of elderly Chinese. Int J Environ Res Public Health. 2015;12(8):9714-25.
30. Güner TA, Kuzu A, Bayraktaroğlu T. Diyabetli bireylerde sağlık okuryazarlığı ve akılcı ilaç kullanımı arasındaki ilişki. Türkiye Diyabet ve Obezite Derg. 2020;4(3):214-23.
31. Inoue M, Takahashi M, Kai I. Impact of communicative and critical health literacy on understanding of diabetes care and self-efficacy in diabetes management: a cross-sectional study of primary care in Japan. BMC Fam Pract. 2013;14:1-9.
32. Gamsızkan Z, Sungur MA. Düzce Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin sağlık okuryazarlık düzeyi: kesitsel bir çalışma. Türkiye Aile Hekimliği Derg. 2020;24(3):117-25.
33. Eichler K, Wieser S, Brügger U. The costs of limited health literacy: a systematic review. Int J Public Health. 2009;54(5):313-24.
34. Ulusoy E, Yılmaz TE, Çifci A, Yılmaz T, Kasım İ, Özkara A. Sağlam çocuk takibinde ebeveynlerin rolü ve sağlık okuryazarlığı. Ankara Med J. 2020;20(3):588-604.
35. Abrams MA, Klass P, Dreyer BP. Health literacy and children: introduction. Pediatrics. 2009;124 Suppl 3:S262-4.
36. Sariyar S, Fırat Kılıç H. The health literacy of university students in North Cyprus. Health Promot Int. 2021;36(1):101-8.
37. Norman CD, Skinner HA. eHealth literacy: essential skills for consumer health in a networked world. J Med Internet Res. 2006;8(2):e9.
38. Bahçelievler Belediyesi. 2025-2029 yılı stratejik planı ve performans programı. İstanbul: Bahçelievler Belediyesi; 2025.
39. WHO. Shanghai Consensus on Healthy Cities 2016. Health Promotion International. 2017;32(4):603-605.
40. Başaran İ. Sağlıklı kentler kavramının gelişiminde sağlıklı kentler projesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2007;9(3):207-229.
41. Online Doktor Projesi, İstanbul: Bahçelievler Belediyesi; 2025. doktor.bahcelievler.bel.tr